

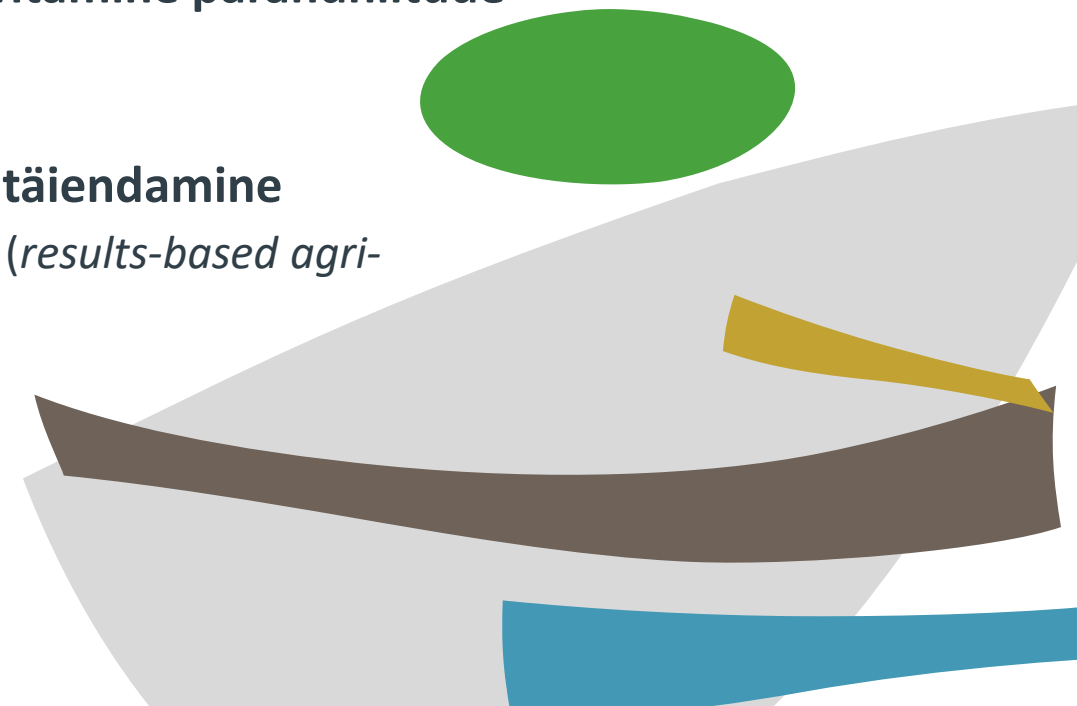
Loodusrikas Eesti

Ülevaade A3 tegevusest

Tartu Ülikool
Aveliina Helm
10.03.2021

A3 Poollooduslike koosluste meetmete väljatöötamine ja teavitamine

- Eesmärk: poollooduslike koosluste (pärändniitude) nõustamissüsteemi loomine ja toetuskeemide täiustamine Natura 2000 väärtuste kaitseks
 - Ülesanne 1 – Nõustamissüsteemi väljatöötamine ja käivitamine pärändniitude hooldajate ja maaomanike toetamiseks
 - Ülesanne 2 – Pärändniitude toetuskeemide analüüs ja täiendamine
 - Tulemuspõhiste skeemide väljatöötamine ja rakendamine (*results-based agri-environmental payment schemes*) (UT+)
 - Elupaikade kvaliteedi indikaatorite väljatöötamine (UT+)
 - Meetodite pilootimine

A3 ülesanne 2 - pärandniitude toetuskeemide analüüs ja täiendamine

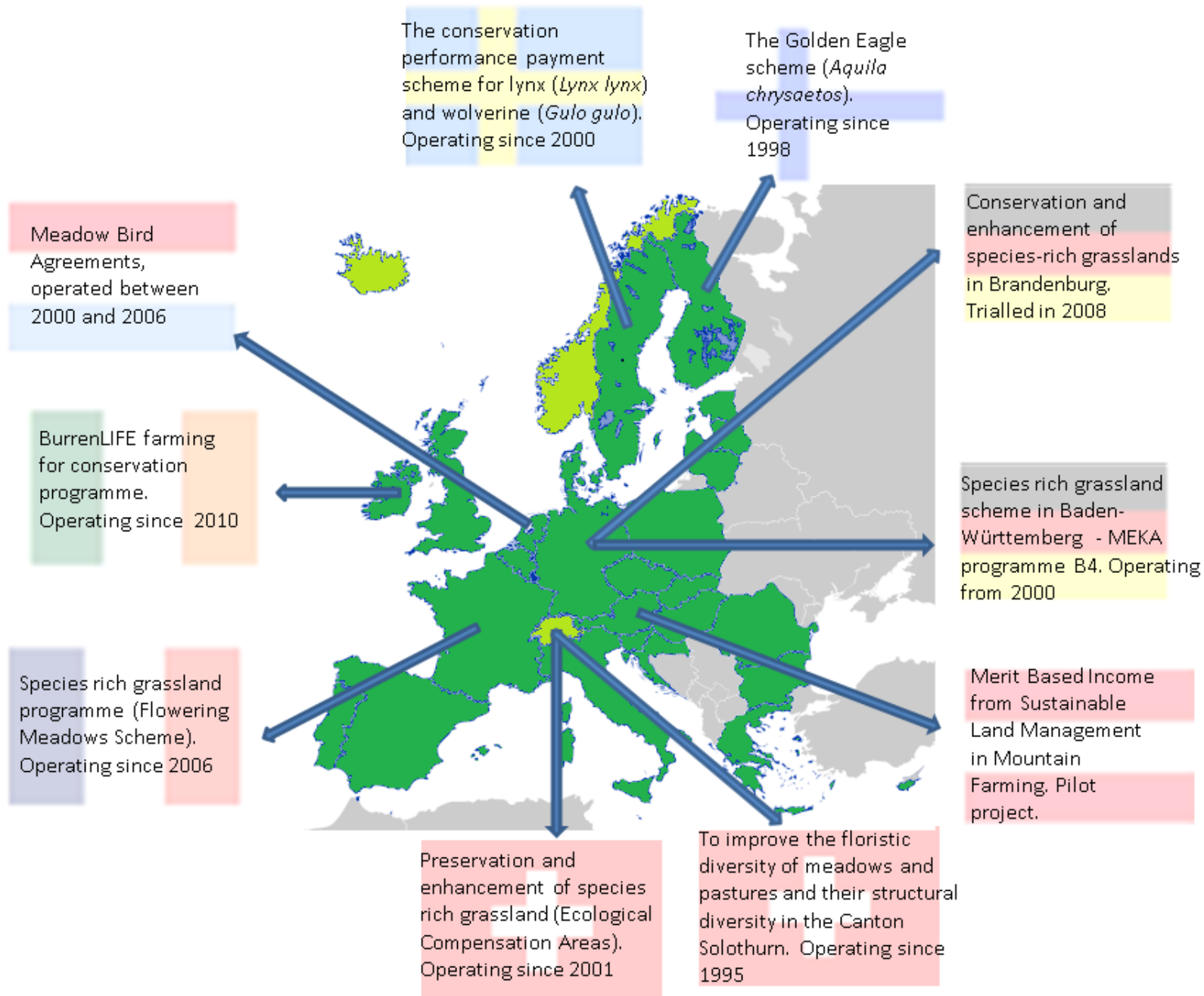
Tulemuspõhiste skeemide analüüs ja väljatöötamine

Tegevuspõhine meede

- Toetust ettenähtud tegevuste eest
- Palju ettekirjutusi (nt kindlad ajad niitmiseks, lubatud ja keelatud majandamisvõtted)
- Toetussumma on pigem fikseeritud
- Seisundit jälgib pigem keegi teine, kui üldse

Tulemuspõhine meede

- Toetus soovitud tulemuse eest
- Nt. liigirikas niidukooslus, head tingimused niidulindudele
- Ettekirjutusi ei ole, kuid on nõustamine ja head infomaterjalid, milliseid tegevusi teha
- Toetussumma on liikuval skaalal nt sõltub liigirikkusest, headest tingimustest kahlajatele jne.
- Hooldaja jälgib ise seisundit

Liigirikas niidukooslus

Hea kahlajate elupaik

Vegetation height

Mixed sward height where between 25 - 75% of the field is short and the rest varied, tussocks frequently seen and well distributed	10	
Over 75% long. Short swards confined to very small parts of fields (eg gateways, sup feed sites only) Tussocks indistinguishable from other tall vegetation	5	
Over 75% short with little to no variation in height Tussocks rare or absent	5	
No difference in height – either all short, or all long, with no variation	1	

Rush cover

Tier	1	2	3	4	5	10
Total points	<9 points	10-19 points	20 – 29 points	30 – 39 points	40 points	5
						1

Sc

Field field	Grant £/ha	35	69	104	139	174	scattered across the	10	
Damp areas are contained to approximately 10% of the field, eg springs, remainder of field is dry								5	
Damp areas are rarely seen								1	

Quality of wet features

Wet features contain a mix of shallow pools and wet vegetation, gently sloping edges, 50% of the edge is mud with less than 25% rush or tall vegetation	10	
A number of wet features on the site but not meeting all criteria above	5	
Steep sided, no muddy edge, dense rush cover, inaccessible to birds	1	

A3 ülesanne 2 - p randniitude toetuskeemide anal  us ja t iendamine

- T otasime v lja ja testisime tulemusp hiseid meetmeid niitudele.
- Irimaa kogemuse kaasamine, konsultatsioonid v lisekspertidega
- 5 elupaigat  pi
 - (Liigirikkad) kuivad niidud
 - Soostunud niidud
 - Rannaniidud
 - Puisniidud ja -karjamaad
 - Lamminiidud

A3 Ülesanne 2 - p randniitude toetuskeemide anal  s ja t iendamine

- V  rtuste skoorileht
- Tulemusp  hine skoorileht
- Skoorilehtede testimine hooldajatega
- M  ruse kohandamine

TULEMUSP  HISE TOETUSE SKOORILEHT

Liigirikas luht

Hooldaja:	Hindaja:	Kuup��ev:		
Luht:	Ala:	Punkte kokku:		
Transekti pikkus:				
A. Seisund				
A.1. Kui palju on kulu/lamendunud ja kulustunud taimestikku?				
Seisund	Kulu palju. Viltjas, mitmeaastane kulukiht. Kulukihi (k��dunemata eelmiste aastate biomass) paksus ��le 15 cm.	Kulu keskmiselt-palju. Kulukiht kohati paks (��le 10 cm) (vaatlusele eelneval aastal pole niidetud v��i niide/heksel pole koristatud)	Mitme aasta jooksul tekkinud kulu t��hine (iga-aastaselt niidetud-karjatud)	Punktid
Punkte	-20	-10	10	
A.2. V��sastumine, puittaimed				
Seisund	Ala v��sastunud, madalad v��i k��rged puitunud taimed (p��ssad-puud) katavad rohkem kui 50% alast	Alal on siin-seal noort v��sa, kuid katvus ei ole lausaline ja kogukatvus ca 10-50%	Ala on valdavalt lage, m��nede iseloomulike puu- ja p��ssatukkadega kraavide servades ja luhal veiste varjumiseks, puittaimede (sh madalate) katvus alla 10%.	Punkte
Punkte	-20	-10	10	

TULEMUSP��HISE TOETUSE SKOORILEHT					
Liigirikas luht					
Hooldaja:	Hindaja:	Kuup��ev:			
Luht:	Ala:	Punkte kokku:			
Transekti pikkus:					
A. Seisund					
A.1. Kui palju on kulu/lamendunud ja kulustunud taimestikku?					
Seisund	Kulu palju. Viltjas, mitmeaastane kulukiht. Kulukihi (k��dunemata eelmiste aastate biomass) paksus ��le 15 cm.	Kulu keskmiselt-palju. Kulukiht kohati paks (��le 10 cm) (vaatlusele eelneval aastal pole niidetud v��i niide/heksel pole koristatud)	Mitme aasta jooksul tekkinud kulu t��hine (iga-aastaselt niidetud-karjatud)	Punktid	
Punkte	-20	-10	10		
A.2. V��sastumine, puittaimed					
Seisund	Ala v��sastunud, madalad v��i k��rged puitunud taimed (p��ssad-puud) katavad rohkem kui 50% alast	Alal on siin-seal noort v��sa, kuid katvus ei ole lausaline ja kogukatvus ca 10-50%	Ala on valdavalt lage, m��nede iseloomulike puu- ja p��ssatukkadega kraavide servades ja luhal veiste varjumiseks, puittaimede (sh madalate) katvus alla 10%.	Punkte	
Punkte	-20	-10	10		
A.3. Kas esineb m��rke taimestikku, mulda v��i vett kahjustavatest tegevustest					
Kui jah, jooni alla k��ik tegevused, vajadusel t��ienda: v��ljev��r��pad, v��rshed kulvenduskraavid, talvine s���daplats, saaste					
Seisund	Palju (m��jutavad pindalast ��le 20%)	Keskmine-palju (10-20%)	Keskmine-madal	Puudub	
Punkte	-30	-20	-10	0	
A.4. Mikror��eef, veepiir, kraavid					
Seisund	Mikror��eef ��het��aline, v��lveekogud kinni kasvanud, kraavid j��rskude servadega	V��lveekogud osaliselt avatud, mikror��eef kohati mitmekesine, osad kraavid laugte servadega, veepiir osaliselt madalmurune	Mikror��eef mitmekesine, p��rast ��leujutus palju lome, n��t veepiiri (jooni, j��e, kraavini) madalmurune, kraavidel laugte servad olemas	Punkte	
Punkte	-5	10	20		
A.5. Luht on sobilik kudeala (ei ole roostunud, v��sastunud, kulustunud), luha vereetiin ja seisund v��imaldab kalade vaba liikumist j��e ja varaj��e ning kudealade vahel.					
Seisund	Ei v��i ei ole asjakohane			Jah	
Punkte	0			20	
B. ��koloogiline terviklikkus ja liigiline koosseis					
B.1. Rohumeal leiduvate positiivsete indikaatorliikide arv (tee ring ��mber K��IGILE, mis allolevast loendist on olemas). Kaitseluste liikide esinemise korral lisa ��hekordselt 10 punkti					
Liikide arv	4+	8+	12+	16+	20+
Punkte	5	10	15	20	25
Esineb kaitseluseid liike:					
B.2. Kui suurel osal rohum��ast on positiivsed indikaatorliigid PUUDU.					
Puudub	>90%	75-90%	50-75%	25-50%	<25%
Punkte	-10	5	15	25	35
B.3. TIHEDA angervaks, sookastiku, pilliroo v��i suurtarnastikuga kaetud (jooni alla millega?)					
Seisund	V��ga suur (katab >90%)	Suur (51-90% alast)	Keskmine (25-50%)	V��ike (alla 25% alast)	Punkte
Punkte	-20	-10	0	10	
V��i					
B.3 Kui suurel osal rohum��ast esinevad negatiivsed indikaatorliigid / Negatiivsete indikaatorliikide katvus kokku (NB vajadusel j��ta v��lja kaldalised h��ne suurtarnastik v��i p��ideroostik)					
Jooni alla: Seohakas, soo-r��stirohi, n��gesed, naat, luht-kastevars, o��likad, p��ideroog, suurtarnad ja suurtarne m��ttad (m��tsa- ja luhttarn, ka eristarn), angervaks ja k��ikapuik lausliste aladena, muud (t��ppusta)					
Katvus:	Esinevad rohkem kui 70% alast, moodustavad rohkem kui pooli alast t��hedid grupe	Esinevad 10-50% alast, kohati moodustavad t��hedid grupe	Puuduvad v��i esinevad v��hesel m��r��l h��redalt muu taimestiku sees, ei moodusta lausliste l��le. Katvus <10%	Punkte	
Punkte	-30	-10	5		
B.4. Rohumeal leiduvad m��rkimisv��rdsed positiivsed indikaatorliigid lindude hulgast					
Jooni alla: rohunepp (>20), rukki����k, tutkas (>20), tikutaja, k��ivitaja, luhtn��k-part, soopart					
Liikide arv:	0	1	2	>3	Punkte
Punkte	0	10	15	25	
Punkte kokku:					
Kommentaarid:					

A. Niidu seisundi hindamine

A.1 Kui palju on kulu/lamandunud ja kulustunud taimestikku?

Luhaniidu taimede liigirikkuse tagamiseks on eriti oluline iga-aastane niitmine. Hästi hooldatud niidul (iga-aastaselt niidetud) on kulu olematu või väga vähe. Iga-aastane niitmine ja niite äraviimine mängivad olulist rolli toitainete tasakaalu säilitamises ning on peasjalikud liigirikkuse säilitamisel.

Vasakpoolne pilt: Kulu on palju, paksus üle 15 cm, niidetud pole kaks või enam aastat. Keskmise pilt: kulu keskmiselt, kohati on paks (üle 10 cm),

Positiivsed indikaatorid (arvesta grupi kaupa), kaitsealustest liikidest lähevad arvesse kõik liigid, nt kui leidub mitu käpälise liiki, saab igatüüpi eest punkti

Nr	Eesti keeles	Ladina keeles	Nr	Eesti keeles	Ladina keeles
1	Silmarohud (väikesed valged õied)	<i>Euphrasia spp</i>	19	Äiatar ja peetriteht (õisikud sinised kerajad nutid)	<i>Succisa pratensis, Knautia arvensis</i>
2	Hapu oblikas (väiksem oblikas, hapu leht, leht noolekujuline)	<i>Rumex acetosa, Rumex acetosella</i>	20	Väikesed ja keskmise suurusega kõrrelised (kõrrel vars sõimekohtadega), keskmine värhein, lubikas, väikesed aruheinad (v.a. roog-aruhein ja suur aruhein), kastekaer, kasteheinad (v.a. suur kastehein), lõhnv. maarjhein	<i>Briza media, Sesleria caerulea, Festuca spp (välja arvatud Festuca arundinacea) Festuca rubra, Danthonia decumbens, Agrostis spp (välja arvatud Agrostis gigantea), Anthoxanthum odoratum</i>
3	Käpälised: arvesse lähevad kõik Eesti käpälise liigid, asudes samad võivad olla kuradi-dõrmikapp, võõrhuulid, sõrmikapp, kahkiaspunane sõrmikapp, soo-neiuvaip, laialehine neiuvaip jt	<i>Epipactis spp, Doctrylaria spp, Gymnadenia spp, Listera spp, Orchis spp, Platanthera spp</i>	21		
4	Ojad	<i>Equisetum spp</i>	22	Väikesed madarad (soomadar, lodumadar, valge madar, värvmadar jt - väikesed valged õied)	<i>Galium palustre, G. uliginosum, G. boreale, G. album</i>
5	Kollased korvõielised: hundiubakad, searupud, koeratubakad	<i>Hieracium spp, Leontodon autumnalis, Leontodon hispidus, Crepis spp</i>	23	Tähtheinad (väikesed valged õied kahekaupa koos kroonlehtedega)	<i>Stellaria spp</i>
6	Hobumadar (kollased õied, peenikesed lehed ringis ümber varre)	<i>Galium verum</i>	24	Tedreman (tulikasarnane õis, õies neli kollast kroonlehte)	<i>Potentilla erecta</i>
7	Tulikad	<i>Ranunculus spp</i>	25	Väikesed sarikalised (metsporgand, näär)	<i>Daucus carota, Pimpinella saxifraga</i>
8	Harilik metsvits (kollased õied, laiad lehed kahekaupa vastakuti varre ümber, natuke naistepuna moodi)	<i>Lysimachia vulgaris, Lythrum salicaria</i>	26	Põldjumikas, arujumikas	<i>Centaurea jacea, Centaurea scabiosa</i>
9	Harilik kukesaba (purpursed õied pikas kobarjas õisikus)	<i>Lythrum salicaria</i>	27	Kuusikjalg (roosad õied, koondunud varre tippu, lehed pisut punakad, kahepoolse hõreda kammi moodi)	<i>Pedicularis spp</i>
10	Harilik kuldvits	<i>Solidago virgaurea</i>	28	Siberi võhumõök	<i>Iris sibirica</i>
11	harilik kullerkupp	<i>Trollius europaeus</i>	29	Niidu-kuremõök	<i>Diadolum imbricatus</i>
12	Varsakabi	<i>Caltha palustris</i>	30	Robirohud	<i>Rhinanthus spp</i>
13	Soopihi	<i>Comarum palustre</i>	31	Mailased (sh pikalehine mailane)	<i>Veronica spp (Veronica longifolia)</i>
14	Ojamõõl	<i>Geum rivale</i>	32	Varemerohi	<i>Symphytum officinale</i>
15	Lõosilmad (meelespead)	<i>Myosotis laxa, M. spp</i>	33	Ürt-punanupp (õis tumpunane nutt, üsna vähelevinud)	<i>Sanguisorba officinalis</i>
16	Ängelheinad (lüh-ängelhein, ahtalehine ängelhein, kollane ängelhein)	<i>Thalictrum simplex, Thalictrum flavum, Thalictrum lucidum</i>	34	Harilik sinilav	<i>Polemonium caeruleum</i>
17	Harilik härjasilm	<i>Leucanthemum vulgare</i>	35		
18	Liblikõielised: Harilik nõiahammas (väike kollane liblikõieline, leht nagu ristikul), harilik hiirehernes (sinised õied, kitsad lehed kahekaupa pikkades vastakuti ridades, tipus kõitragi), aas-seahernes (kollased liblikõied, lehed laiemaad, kõitragu pole), soo-seahernes (laiade lehtedega lillaka suure liblikõiega)	<i>Lotus corniculatus, Vicia cracca, Lathyrus pratensis, Lathyrus palustris</i>	36	Käokann	<i>Lychnis flos-cuculi</i>

Skoorilehtede testimine (2021 juuli, Matsalu)

Skoorilehtede testimine (2021 juuli, Matsalu)

Skoorilehtede testimine (2021 august, Alam-Pedja)

Küsitlus Eesti põllumajandustootjate seas

Tulemuspõhistest meetmetest oli varem kuulnud 30% vastanutest. Enamasti on varasem kokkupuude tulemuspõhiste meetmete olemusega olnud üpris põgus (täpsemalt loe heapold.ee/lisainfo)

- *SKEEM 1: Tolmeldajate arvukuse ja liigirikkuse tõstmine. Indikaatoriks on kimalaste arvukus põlluservades. Meetodeid, kuidas kimalaste arvukust suurendada on mitmeid, koostöös nõustajaga valitakse sobivad. Mõõdikuks on kimalaste liigirikkus ja/või arvukus. Toetusmakse on seda suurem, mida rohkem kimalasi põlluservas seire käigus leitakse.*

Kokkuvõte

85% vastanutest pidas meetet tõhusaks ning oli valmis ka ise oma tootmisaladel proovima. Suurimaks murekohaks peeti arvukuse kõikumist aastast aastasse ning seda, et erinevad piirkonnad Eestis on ebavõrdses seisus.

- *SKEEM 6: Tootja põllumajandusmaastikus asuv liigirikas (väärtuslik) niit. Võib olla rajatud endisele põllumaale. Mõõdikuks on pindala, karaktersete taimeliikide olemasolu. Toetusmakse kujuneb vastavalt karaktersete liikide rohkusele-koosseisule.*

Kokkuvõte

Meedet pidasid mõistlikuks 80% vastanutest. Meetme pooldajate seas kõlasid arvamused, et praegu peab toetuse saamiseks liigirikkuse ära hekseldama ning pakuti ka välja, et mõned madalama tootlikkusega alad võiks kasutusest välja jätta ning lasta neil niitudeks kujuneda. Samuti oli pooldajate seas neid, kelle aladel juba esineb liigirikkaid niite. Peamiseks küsimuseks jäi õhku rippuma see, kas ja kuidas saab ühe niidu liigirikkust tõsta? Murekohana toodi välja ka see, et meede peaks jääma ikkagi vabatahtlikuks, st tootjad tahavad oma aladel ikkagi toota.

- *SKEEM 2: Tingimuste loomine pesitsevatele lindudele. Mõõdikuks on lindude pesitsemiseks sobivate praktikate rakendamine põllumajandusmaa kohta (hiline niitmine, liigirikkaste püsirohumaade hoidmine, sobiva struktuuri loomine).*

Kokkuvõte

70% vastanutest peab meetet vajalikuks ning oleks valmis ka ise proovima. Enim tuuakse välja soovi niita osadel alal hiljem. Murekohana tuuakse välja see, et niitmata alad ei tohiks ÜPT alt välja jääda. Niisamuti levis arvamus, et lindude arvukuse kõikumise tõttu ei ole meetme tulemuslikkuse jälgimine alati objektiivne. Üks suurtootja on arvamusel, et tema tootismahu puhul ei oleks meede mõeldav ning üks tootja on arvamusel, et praegu juba on pesitsevatele lindudele võimalusi piisavalt.

2022. a A3 tegevused

- Tulemuspõhiste skoorilehtede täiendamine ja testimine;
- Kõigi kujundatud väärtuspõhiste skoorilehtede testimine
 - mida teha segaelupaikadega, kuidas kohandada skoorilehti mitmekesiste keskkonnatingimustega, kuidas kujundada küsimused kõigile arusaadavalt jne
- Tausta- ja infomaterjalide valmistamine (liigimäärarajad, väärtuste kirjeldused ja pildimaterjal), esimeste versioonide testimine hooldajatega koos (kas on arusaadavad, kas on hästi kasutatavad jne)
- Konsultatsioonid välisekspertidega, ekspertide külaskäik
- Väärtuslike rohumaade integreerimise arutelu
-

